

PÄRIS ELU VÕÕRAS LINNAS. Linnaga tutvumise taktikad

KEITI KLJAVIN, *urbanist*

Kas te mäletate oma lapsepõlvest lauamängu “Reis ümber maailma”? Mäletate kui vähe oli sellel mängul tegemist maailma või reisimisega, pigem õpetas see mäng sellist elus vajaminevat oskust nagu elementaarne **arvutamine** ja aitas kogeda **juhusliku** õnne sulnist seisundit. Lauamängu mängima kutsus aga hoopis miski muu. Võimalus reisida ümber maailma on täna tõenäolisem kui kunagi varem, külastada võõraid linnu on mõnikord sama lihtne kui täringu veeretamine. Tundmatus linnas leiavad inimesed tihti ühel või teisel viisil tee kellegi või millegi kolmanda juurde, kes või mis neid ümbruskonnas ringi juhatab. Tavaliselt nimetatakse neid inimesi **giidideks**, asju **kaartideks** ja tegevust **linnaekskursiooniks**. Kohustuslikud vaatamisväärsused, **elanikearvu kalkulatsioonid**, **juhuslik giid** ja juhuslik valik reisigiidis – kahtlemata informatiivne, aga kuhu jääb mängulisus, see miski, mis haarab?

U lugejatele ei pea selgitama linnahuvist sündivaid rõõme ja seda, et isegi kodulinnas on kohti, mille märkamiseks on vaja pingutada meelt ja turgutada arusaamist. Ekskursioon on üles ehitatud **passiivsele suhtlusele**: kuula ning vaata giidi, giid teab. Esineb hulk teistmoodi linnaga tutvumise viise, esiteks sõprade sõbrad ja nende isiklikud lood, võrgustunud vabatahtlikud, “just kui kohalik giidindus”¹, mitmed erinimelised alternatiivsust rõhutavad ekskursioonid. Kuid see, kuidas me linna representatsiooni kas ekskursiooni või muu vahendatud tegevuse kaudu tajume, on paljuski seotud **valikutega**, mida meie ense vaist **vaatamisväärsuste hindamise ja valimise protsessis** heaks peab.

Kõigil on oma kodulinnast teatud kuvand, mis on, mitte alati teadlikult ent tihti hoolikalt, **väljastpoolt tulijatele näitamiseks konstrueeritud**. Selline vaatepunkt – nimetagu seda alternatiivseks või kohalikuks – viitab kokkulepitud autentsusele, kuid jätab kõrvale **nüansid, varjuküljed, igava ja ilmetu olme**. Linnaruumis võib selliseid projektsioonijadasid meeleheitlikult kultiveerida – arhitektuuripärlid kui vabaõhu-linnamuuseumi eksponaadid, killustunud dekoratsioonid üksteise kõrval, praegused ja **tulevased fetišeeritud objektid**, mida peab nägema. Kas pole mitte tõsi, et millegipärast armastatakse pildistada arhitektuuriobjekti või linnaruumi ilma inimesteta, eraldiseisva teosena, mälestisena, hoolimata sellest, et ruumi kasutatakse, majades elatakse ja isegi kõige fotogeenisema objekti päriselu valitseb olme. Minul on selliseid fotosid palju.

1. LIKE A LOCAL GUIDE:
loe täpsemalt
www.likealocalguide.com

ARVAMUS

Kui "professionaalne kretinism" ja ihade analüüs kõrvale jätta ning otsida midagi ühesuguste ruumide jadade, **giidide päheõpitud tekstide, rikkumata mulje ja turistliku pilgu** kõrvale, leiab kaasaegses praktikas linnaga tutvumiseks mitmeid traditsioonilist linna tarbimisharjumust ümber defineerivaid võimalusi. Tagasi selle miski juurde, mis korraga haarab, aga ka õpetab.

Näiteks saab Berliinis **fototuuril**² avastada mahajäetud tehasehoonete, suletud lõbustusparkide ja endiste haiglate, kuhu ilma loata sisse marssida ei saa, saladusi. Sydneys, Barcelonas ja mitmes teises linnas **räägivad arhitektuurist arhitektid** ise³. Tuntud on ka "**lahtiste uste**"⁴ kontseptsioon, mis erinevates maailmalinnades tutvustab väljapaistvat ehituskunsti ja linnaruumi kõigile ja tasuta. Tuuride pealkirjade põhjal saab rõõmuga tõdeda, et teemade valikul on staararhitektuuri kõrvale hakatud linnaruumis tähelepanu pöörama ka **detailidele**: "lahtiste uste" egiidi all toimusid sel suvel maailma disainipealinnas Helsingis šriftituur⁵ ja telliskivituur⁶ (päriselt ka fondid ja kivid!).

Eestis on sellised lähenemised pigem erandlikud. Ettevõtluses on selgelt esindatud elamusturism, ametlikele linnaekskursioonidele vastandavad end meelelahustuslikud lõbutoolid. Selline **kohamarketing** meelitab väliskapitali, konkreetne koht oma sotsiaalsete, kultuuriliste ja füüsiliste omadustega on globaalne erisuskriteerium. Ärilinnad üle maailma kasutavad teadlikult **lisaväärtuse** loomisel regionaalset kultuurimaastiku (megaüritused, festivalid, konverentsid nn. erilises paigas). Ettevõtlusmudeli rakendamisel on olulised identiteedil põhinevad keskkonnad - näiteks vana ja väärrika kaupmehelinna nihkes ja moodne geitänav, mis näitab linnaturistile rahvusvahelisust, tolerantsi, vabameelsust, kuid siiski ka konkreetse koha erisust. Kohale peab meelitama, eriti töötajaid, kelle kultuurilised soovid seavad lati kõrgele, mistõttu omavad väiksemad linnad ning linnaregioonid **loovkapitali sõjas** kindlasti vähem vahendeid – Tallinnat on Helsingiga samadel alustel veel raske võrrelda.

Aga **Tallinna representatsioon** ja avaliku arvamuse toetatud identiteet kõneleb kontrastsest ruumist, agulist läikiva pilvelõhkuja kõrvale. Ka siin toimub linna tutvustamise vallas mitmeid põnevamaid lühiajalisi aktsioone, näiteks ettevõtmise, mis kriitiliselt ekskursiooniformaati kasutades sotsiaalset teatrit etendas⁸. Või mujal Eestis, näiteks Tartus, kus koos autoritega kõrvalisi paiku külastades raamatuesitlus välja mängiti⁹. Põnevaid linnauiteid pakuvad ka konverentside ja muude suurürituste kõrvalprogrammid ning kohalikud organisatsioonid.¹⁰

Alternatiivne pole enam ammu erutav viide, linnahuvilisi köidavad **ajutised, distsipliinide vahele jäävad**, võib-olla ka **juhuslikud ettevõtmised**. Kokkulepitud autentsus ja päheõpitud linnalugu ei tooda uut teadmist, vaid kinnistab representatsiooni võimetust anda lisaväärtust. Piirkonna ajalugu ja selle kultuur kujuneb globaalsete arengute põhjustatud kohalike muutuste allikaks¹¹. Seda on valvsad kasutama igasugused linna tutvustavad ettevõtmised, mida me ühel või teisel viisil tarbime. Tänapäeval saab päriselt ka ümber maailma reisida täringut veeretamata aga siiski **mänguliselt**. Tuleb lihtsalt teha **tarku valikuid linnaga tutvumise võimaluste hulgas**.

2. G02KNOW FOTOTUURID:
teenusega saab saksa keeles tutvuda nende kodulehel:
www.go2know.de

3. SYDNEY ARCHITECTURE WALKS:
www.sydneyarchitecture.org
BARCELONA ARCHITECTURE WALKS:
www.mielarquitectos.com/baw/

4. OPEN HOUSE WORLDWIDE:
www.openhouseworldwide.org

5. VIIDE MAAILMA DISAINI-PEALINNA PROGRAMMILE:
www.wdchelsinki2012.fi/en/program/2011-10-11/font-walk

6. VIIDE MAAILMA DISAINI-PEALINNA PROGRAMMILE:
www.openhousehelsinki.fi/2011/index_eng.html

7. VIIDE RICHARD FLORIDALE, KES SÕNASTAB LOOVA KLASSI TEORIA PEAMISE ARGUMENDI:
"Kaasaegse linna arengu fundamentaalsem osa on kreatiivne kogukond, mille taga peituvad faktorid, miks mõned linnad on taolise keskkonna moodustamisel loovamad ja järelilikult edukamad, kui teised."
Cities and the Creative Class, Florida, R. (2003)

8. N099 LAVASTUS
"TALLINN - MEIE LINN"
no99.ee/lavastused.php?nid=55

9. Ekskursioon Tartu kõrvalistesse paikadesse ning kogumiku "MITTE - TARTU" esitlus. www.kirjandusfestival.tartu.ee/mitte-tartu-linnaretked

10. LINNALABOR:
www.linnalabor.ee/tegevus/70
ARHITEKTUURIKESKUS:
www.arhitektuurikeskus.ee/ekskursioonid/arhitektuuri-tuurid

11. Urry, John. (1995). *Reinterpreting local culture - Consuming places*, London: Routledge, lk. 152.